

**I. УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА – ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК
ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.
ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ТА ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ**

Володимир МОКЛЯК

**ГЕНЕЗА ІДЕЇ УНІВЕРСИТЕТУ: ВІД «MAGISTRI ET DISCIPULI»
ДО ЯКІСНОЇ ОСВІТИ В АВТОНОМНОМУ ЗВО**

Автори відомого словника енциклопедичного словника Ф. А. Брокгауз й І. А. Єфрон стверджують, що європейський університет – продукт пізнього Середньовіччя, який не має прямого зв'язку з великими навчальними закладами стародавнього світу (такими, як александрійський музей Птолемеїв, філософська школа в Афінах тощо), проте незаперечним залишається спільне в завданнях та устрої названих закладів. Професори та учні перших університетів («magistri et discipuli») утворюють особливі корпорації з власною юрисдикцією, органами самоуправління й привілеями, отриманими від місцевої й «універсальної» влади. У той час будь-яке об'єднання називалося «universitas». Усі науки, які викладалися латинською мовою, користувалися незаперечним визнанням авторитетом, наукові ступені мали загальноєвропейське значення. Суттєва риса середньовічного університету – його церковний характер (члени університетської корпорації називалися кліріками, а економічний розвиток визначався переважно церковними пребендами) [9].

Дослідник В. Роуг виокремив такі концепції виникнення середньовічних університетів [5–7]:

- 1) університет – зразок могутнього прогресу;
- 2) університети пропагують ідеї класової боротьби, виникнення їх зумовлене не тільки ідеями навчання (в основі концепції – вчення марксизму);
- 3) поліфакторність виникнення університетів (в основі концепції – результати наукових пошуків Г. Грундмана);
- 4) університет – соціальне утворення (в основі концепції – наукові розвідки французьких учених).

У широкій історичній перспективі можна виокремити три інстанції, стосовно яких університету постійно доводиться самовизначатися: влада (спершу міська, а потім і державна), ринок і церква. Університет завжди повинен був вишукувати ресурси автономної діяльності шляхом протистояння й компромісу із зазначеними трьома інститутами.

Діяльність університетів у середні віки означена виникненням академічних свобод, поєднанням навчання з науковими дослідженнями, самостійністю у прийнятті рішень. Автономія та академічні свободи проявлялися в середньовічних університетах уже в перші роки їхнього функціонування.

У XVI–XVII ст. університети стають державними закладами, у країнах панує абсолютна монархія. Освіта поступово перейшла з-під впливу церкви під контроль держави. Зберігши зовнішні риси середньовічних університетів, – корпоративність із виборним ректором, який очолював обмежене самоуправління, – держава звузила автономію університетської колегії. Почали видаватися університетські й факультетські статuti, держава втручалася навіть у зміст і процес викладання. Урядові чиновники перевіряли навчальні плани, контролювали навчально-виховний процес [8, с. 101].

Рисунок 1. Схема незалежності університету від держави, міста, церкви й легкої наживи

Застосування хронологічно-змістового методу дало змогу констатувати, що на початку XIX ст. у світі устаткувалися три моделі автономії університетської освіти європейських країн, які відкрили шлях фундаментальній реформі у вищій школі:

1) французька модель. В університеті панувала сувора дисципліна, чітка організація і контроль, що давало змогу визначити всі деталі навчального плану, порядок присудження ступенів, відповідність офіційним документам і навіть регламентувати особисті звички. Науковими дослідженнями займалися в Академії наук, університети лише навчали студентів. Французька модель була переглянута тільки в останній третині XIX ст. під впливом позитивного досвіду незалежних німецьких університетів [3, с. 147];

2) німецька модель. Автор її – Вільгельм фон Гумбольдт, державний діяч, який зумів переконати короля Пруссії (прихильника французької моделі) заснувати в 1809 р. Берлінський університет, спираючись на ліберальні ідеї філософів І. Канта, Ф. Шеллінга, Ф. Шиллера, Ф. Шлейєрмахера і Й. Фіхте. На думку останнього, функція університету полягає не в тому, щоб поширювати готове до споживання знання, а в тому, щоб демонструвати процес отримання цього знання. Саме так і виник Берлінський

університет, якому була притаманна “свобода” в методах і змісті навчання й у стосунках із владою. Держава ж залишала за собою право призначати професорів;

3) англійська модель (Оксфорд, Кембридж). В університеті викладають універсальне знання, у цьому й полягає його основна місія; пріоритетом були наукові дослідження, академічні свободи, здоров’я студентів, невтручання влади в діяльність НЗ.

Сучасний *університет* потрактовують як багатогалузевий (класичний, технічний) або галузевий (профільний, технологічний, педагогічний, фізичного виховання і спорту, гуманітарний, богословський/теологічний, медичний, економічний, юридичний, фармацевтичний, аграрний, мистецький, культурологічний тощо) заклад вищої освіти, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти (у тому числі доктора філософії), проводить фундаментальні та/або прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність [2].

Варто зауважити, що університет – унікальний феномен людської цивілізації. Вражає краса функціонування, управління, освітнього процесу, відносин його учасників, досконалість підходів щодо організації діяльності, міжнародні зв’язки тощо. Університет був актуальним, коли утворився, і залишається таким і сьогодні. Фундаментальними засадами й неодмінними атрибутами, традицією університету вважалися автономія й академічні свободи.

Сьогодні важливим питанням у вищій школі є так званий «крах ідеї університету». Білл Рідінгс стверджує, що «ідея університету» пройшла великий шлях – від ідеї розуму (в І. Канта) через ідею культури до сучасності. І жодна з цих ідей не може сьогодні бути підґрунтям якісного функціонування університету [4].

Змінюється суспільство, воно висуває до навчальних закладів нові вимоги, закладам вищої освіти необхідно відповідати на виклики сьогодення, яких щоразу стає більше й більше.

Виклики університетам: 1) необхідність перегляду «ідеї університету»; 2) висока конкуренція; 3) демографічна ситуація у країні та в світі; 4) невідповідна потребам вищу модель функціонування, нав’язана державою; 5) умовне виконання принципів автономії, академічних свобод та інших принципів функціонування університетів; 6) часто формальна, надумана, а не дієва система забезпечення якості вищої освіти; 7) відсутність оптимального поєднання освіти й науки в університетах; 8) значна формалізованість і бюрократизованість освітнього процесу, незважаючи на світовий прогрес у галузі діджиталізації й цифровізації документообігу; 9) поява нового контексту в організації освітнього процесу в умовах дистанційного й змішаного навчання; 10) слабка матеріально-технічна база; 11) мотивація здобувачів вищої освіти не на якісне навчання, а на отримання документа про вищу освіту.

Якість освіти – комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування компетентності та професійної свідомості. Це певний рівень знань і вмінь, розумового, фізичного й морального розвитку, якого досягли випускники освітнього закладу відповідно до запланованих цілей навчання і виховання [10].

В. Бахрушин пропонує таку схему оцінювання якості вищої освіти:

1. На державному рівні визначається базовий (мінімальний) набір індикаторів, що використовуються для оцінювання, а також методики їхнього розрахунку та граничні значення окремих індикаторів, що дають змогу вирізняти вищу освіту серед інших рівнів освіти.

2. Для порівняння якості вищої освіти в різних ЗВО можуть використовуватися рейтинги університетів, що будуються з урахуванням Берлінських принципів ранжирування вищих навчальних закладів та рекомендацій IREG (міжнародної

некомерційною організацією, зареєстрованою в Брюсселі, діяльність якої пов'язана з формуванням різноманітних рейтингів університетів).

3. На рівні окремих закладів вищої освіти можуть використовуватися два типи оцінок. Перший з них будується як система моніторингових індикаторів. Оцінки другого типу є багатовимірними й розраховуються на основі встановленої у ЗВО системи індикаторів з урахуванням місії та цілей конкретного ЗВО, а також завдань та особливостей подальшого обліку отриманих оцінок, здійснюваного, у свою чергу, шляхом відбору індикаторів, застосованих при їхньому розрахунку, і відповідних вагових коефіцієнтів [1].

Безумовно, сьогодні, у зв'язку з європейським вектором реформування вітчизняної освітньої галузі, провідну роль відіграє якість вищої освіти та її забезпечення закладами вищої освіти. Дослідники виокремлюють декілька місій університету, глобалізаційні динамічні процеси зумовлюють періодичний перегляд концептуальних засад «ідеї університету». Університет як феноменальний тип закладу вищої освіти повинен виконувати свої функції, зберігати традиції, впроваджувати інновації й реагувати на виклики суспільства.

Список використаної літератури

1. Бахрушин В., Горбань О. Якість вищої освіти та сучасні підходи до її вимірювання. Освіта і управління. 2012. Т. 14. № 4. С. 7–11.
2. Закон України «Про вищу освіту» № 1556-VII від 01.07.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 20.11.2020).
3. Радул О. Історія вищої школи Європи (V ст. – середина XX ст.): монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2011. 536 с.
4. Ридингс Б. Університет в руїнах. Москва : Высш. шк. экономики, 2010. 304 с.
5. Роугг В. Паттерны. Alma mater. Вестник высшей школы. 2007. № 8. С. 43–51.
6. Роугг В. Университет как явление средневековой культуры. Alma mater. Вестник высшей школы. 1991. № 7. С. 100–106.
7. Роугг В. Университет как явление средневековой культуры. Alma mater. Вестник высшей школы. 1991. № 8. С. 97–109.
8. Садовничий В. А., Белокуров В. В., Сушко В. Г., Шикин Е. В. Университетское образование: приглашение к размышлению. Москва : Моск. ун-т, 1995. 352 с.
9. Университет. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона. Санкт-Петербург : Типография акц. общ. Брокгауз-Ефрон, 1902. Т. 34А. С. 751–803.
10. Якість освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/yakist-osviti> (дата звернення: 20.11.2020).

Микола БЛИЗНЮК

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ДИЗАЙН ТА ДЕКОРАТИВНЕ МИСТЕЦТВО»

Мета вивчення навчальної дисципліни «Дизайн та декоративне мистецтво» підготовки здобувачів освітнього ступеня магістр за спеціальністю 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології) передбачає формування у студентів цілісного і системного представлення про історію, тенденції і шляхи розвитку дизайну та декоративного мистецтва, як сучасних напрямів дизайн-проекування.

Передумови для вивчення навчальної дисципліни є навчальні предмети «Історія науки, техніки дизайну», «Технологічні основи дизайну», фаховий курс бакалаврату, суспільні й інформаційні процеси дизайну та декоративного мистецтва [1, 3-5].

Методичною основою вивчення дисципліни є два змістовних модулі «Декоративно-прикладне мистецтво – основа сучасного дизайну» та «Елементи етнографічного дизайну творів декоративного мистецтва» [2]. Відповідно до змістовних модулів здійснено тематичне наповнення курсу: